

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้เสนอหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอนด้วยกันคือ

1. ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ
2. การแนะแนวอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพกับการแนะแนวอาชีพ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

ความหมาย

ลอเรนซ์ อี เคอร์รี่ (Lawrence E. Currie, 1975: 347) ได้ให้ความหมายของการตระหนักรู้ในอาชีพไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลใช้ความรู้สึกสำนึกในประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาอาชีพ หรือการพิจารณาอาชีพจากความเชื่อของตนเอง โดยดูจากการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมาว่า เป็นกิจกรรมที่มีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

เนื่องจากโครงสร้างของการตระหนักรู้ในอาชีพ เป็นการรวมเอาทฤษฎีอัตมโนทัศน์ และทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพเข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงได้เสนอทฤษฎีอัตมโนทัศน์และทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพดังต่อไปนี้

ทฤษฎีอัตมโนทัศน์ (Self Concept Theory)

อัตมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง คือความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้ เป็นสิ่งที่บุคคลพิจารณาตนเองว่าเป็นคนอย่างไร มีความหมายเช่นเดียวกับการรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่ อิงลิช และอิงลิช (English & English, 1958: 486-488) ให้คำอธิบายว่า ความคิดรวบยอดคือ ความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อตนเอง รวมทั้งความรู้ ความรู้สึก และทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกเป็นผลเนื่องมาจากความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความนึกคิด ความรู้สึก ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการปรับตัวของตนเอง และรวมถึงความสามารถของตนเองด้วย ดังที่ โรเจอร์ (Roger, 1951: 494) ให้ความเห็นว่า การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของคนนั้น จะต้องศึกษาความคิดภายในของบุคคลให้มากที่สุด เพราะพฤติกรรมของบุคคลนั้นเป็นผลเนื่องมาจากความนึกคิดและทัศนคติที่มีต่อตนเอง มีด (Mead, 1934: 30) ได้ศึกษาและเชื่อว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของบุคคลเกิดขึ้นได้เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้นจึงมีการพัฒนาตนเองมาตั้งแต่วัยทารก เมื่อโตขึ้นก็สามารถแยกได้ว่าอะไรเป็นอะไร เมื่อพูดได้ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองและการรับรู้คุณค่าของตนเองก็พัฒนาเร็วขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการมีชีวิตในโรงเรียน เด็กเริ่มมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมใหม่ ในการศึกษาความรู้ไปกับเพื่อน ๆ และครู ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองและความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้วย

เฟรนเสน (Frandsen, 1961: 474) ได้กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง คือความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดา มารดา พี่น้อง ครู เพื่อน และบุคคลอื่น สภาพทางร่างกาย ความถนัดและอารมณ์ ความสามารถพื้นฐาน และการสร้างเสริมตนเอง (creative self) เมื่อความคิดเกี่ยวกับตนเองเกิดขึ้นและพัฒนาไปจนคงรูป แต่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของบุคคล เพราะบุคคลมีประสบการณ์

ใหม่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดชีวิต ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดชีวิตเช่นกัน และทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกเปลี่ยนไปจากเดิมด้วย

เนื่องจากความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองมีบทบาทต่อการเลือกอาชีพ และทฤษฎีที่กล่าวถึงบทบาทของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองที่มีต่อการเลือกอาชีพมากที่สุดได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของซูเปอร์ (Super's Theory of Vocational Development)

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ (Theory of vocational Development)

ซูเปอร์ (Super cited by Tolbert, 1974: 31-37) เป็นผู้เสนอทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) เป็นหลักสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาและจิตวิทยาการแนะแนวทางอาชีพ การที่บุคคลมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ทำให้การเลือกอาชีพของบุคคลต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
2. ศักยภาพหลาย ๆ ด้านในตัวบุคคล (Multipotentiality) บุคคลแต่ละคนมีขอบเขตของศักยภาพของตน ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การนำบุคคลหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่งย่อมเป็นการไม่เหมาะสม เพราะขีดความสามารถของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน
3. แบบแผนของความสามารถในอาชีพ (Occupation ability patterns) อาชีพแต่ละอย่างจะมีแบบแผนของความสามารถเฉพาะอาชีพ กล่าวคือ อาชีพหนึ่งต้องการบุคคลที่มีความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพแตกต่างไปจากอีกอาชีพหนึ่ง
4. การเลียนแบบและบทบาทของตัวแบบ (Identification and role of models) บุคคลส่วนมากจะเลียนแบบบิดามารดา หรือบุคคลอื่นที่ตนชื่นชอบในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น ซึ่งการเลียนแบบนี้จะเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพของบุคคลนั้นในอนาคต ดังนั้นผู้เป็นตัวแบบโดยเฉพาะบิดามารดา จึงควรปฏิบัติตนเป็นตัวแบบที่ดีแก่เด็ก

5. ความต่อเนื่องของการปรับตัวเพื่อเลือกอาชีพ (Continuity of adjustment) การที่บุคคลเลือกประกอบอาชีพอะไร การตัดสินใจเลือก จะต้องจัดให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่หรือทำงานอยู่ รวมทั้งอัตมโนทัศน์ของตน ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ที่ได้รับ ดังนั้น การเลือกและการตัดสินใจในการเลือกอาชีพต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไป

6. ช่วงของชีวิต (Life Stage) กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตามช่วงชีวิตของบุคคล ซึ่งแบ่งเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

ก. ขั้นการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 14 ปี เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจของเด็กกำลังเจริญเติบโต

ข. ขั้นการสำรวจบทบาทของตนเอง (Exploration Stage) เป็นช่วงระหว่างอายุ 15-24 ปี เป็นระยะที่บุคคลพยายามทำความเข้าใจตนเองและแสดงบทบาทของผู้ใหญ่ อันได้แก่ การเลือกอาชีพ การเลือกคู่ และการเลือกหาตำแหน่งในสังคม

ค. ขั้นการสร้างหลักฐาน (Establishment) ช่วงอายุระหว่าง 25-44 ปี เป็นระยะที่บุคคลมีครอบครัว มีบทบาทในสังคม มีอาชีพแน่นอน และมีบ้านอยู่อาศัย สร้างหลักฐานมั่นคงให้กับตนเอง

ง. ขั้นของการดำรงชีวิตที่มั่นคง (Maintenance Stage) ช่วงอายุระหว่าง 45-64 ปี เป็นช่วงที่บุคคลเห็นความสำคัญของครอบครัว พยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับ และเป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคม พร้อมกับหาความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

จ. ขั้นของความเสื่อม (Decline Stage) ตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นช่วงที่การทำงานมีน้อยลง มีความรับผิดชอบและมีบทบาทในสังคมน้อยลง

7. แบบแผนของอาชีพ (Career patterns) ขึ้นอยู่กับระดับสังคมและเศรษฐกิจ และโอกาส ซึ่งแบบแผนของอาชีพนี้ได้แก่ ระดับความสูงต่ำของอาชีพ ความถี่ในการเปลี่ยนงาน และลักษณะของอาชีพบางชนิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนงานบ่อย ๆ เป็นต้น

8. การพัฒนาอาชีพของบุคคลควรได้รับการแนะแนวทาง (Development can be guided) การพัฒนาอาชีพในทุกช่วงชีวิต บุคคลควรได้รับการแนะแนวทางอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ โดยให้บุคคลได้มีการทดลอง

9. การพัฒนาอาชีพเป็นผลของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (Development the result of interaction) สิ่งแวดล้อมที่กล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว การได้รับการศึกษาจากโรงเรียน และสังคมรอบตัวบุคคลนั้น ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้บุคคลได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นมีความสนใจ หรือมีความถนัด ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจในตนเอง อันจะเป็นส่วนช่วยในการสร้าง อัตมโนทัศน์ (Self-concept) ของบุคคล กล่าวคือ จะเป็นส่วนช่วยให้บุคคลได้รู้จักตนเอง เช่น รู้จักความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง ซึ่งจะทำให้บุคคลรู้จักผสมผสานระหว่างความสามารถของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นได้จริง

10. ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนอาชีพ (The Dynamic of career patterns) แบบแผนอาชีพนี้ขึ้นอยู่กับระดับสังคม และเศรษฐกิจของครอบครัว สถิติปัญหา ความสามารถ ความสนใจของบุคคลซึ่งไม่คงที่ เช่นเดียวกับการพัฒนาบุคคลในแต่ละช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

11. ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่งและบทบาทของบุคคล (Job satisfaction : individual difference status and role) บุคคลจะมีความพอใจในงานอาชีพ ถ้างานสามารถเข้ากันได้กับวิถีชีวิต ความสามารถ และการได้สวมบทบาทตามบุคคลนั้น ๆ ต้องการ ระดับความพอใจขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนา อัตมโนทัศน์ของบุคคลแต่ละคน

12. งานคือวิถีทางแห่งชีวิต (Work is a way of life) การที่บุคคลจะมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเองนั้น ขึ้นอยู่กับการที่บุคคลได้ค้นพบทางออกที่ตนจะได้แสดงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ และค่านิยมของตนเองออกมา และสามารถกระทำได้ตามบทบาทที่บุคคลนั้นได้เลือกแล้ว

ซูเปอร์ (Super, 1968: 80) ได้สรุปอิทธิพลของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองที่มีต่อการเลือกอาชีพไว้ดังนี้ การเลือกอาชีพเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งคนวัยรุ่นได้คิดคำนึง และมุ่งหมายเอาไว้ เขาจะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและรู้ว่าตนเป็นคนแบบใด จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตของคนเราที่ต้องแสดงหลายบทบาท จึงช่วยให้ค้นพบว่าอะไรคือ

สิ่งที่เขาต้องการในกิจกรรมการเล่น การงานที่เขาได้แสดงออกซึ่งความสามารถต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็จะประเมินค่าสิ่งนั้นจากทักษะและปฏิกิริยาตอบสนองของคนอื่น ๆ เมื่อเห็นว่าตนสามารถทำสิ่งใดได้ดี และเกิดความพึงพอใจ จากผลสำเร็จที่ผ่านมาช่วยพัฒนาให้เขาเห็นภาพตนเองเด่นชัดขึ้น เจริญเติบโตขึ้นจากประสบการณ์ต่าง ๆ จะเกิดเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ช่วยให้เขาเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม และอยู่ในสภาพที่เขาต้องการอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg 1972, cited by Osipow, 1973: 91) ได้กล่าวถึงหลักการของพัฒนาการด้านอาชีพไว้ดังนี้คือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น และดำเนินไปตลอดช่วงชีวิต กระบวนการนี้จะมีใช้การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่จะเป็นการต่อเนื่องในระยะเวลานึง และมีได้จำกัดเพียงในช่วงวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น
2. กระบวนการเลือกอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะไม่ย้อนกลับไปยังลักษณะเช่นในระยะต้น ๆ อีกรก็ตาม (Irreversible) แต่การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของบุคคลก็จะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้อาชีพที่ตนเองสนใจและเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด
3. การเลือกอาชีพเป็นการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลมากที่สุดเท่าที่โอกาสที่เขามีอยู่จะอำนวยให้ได้ (optimization) โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านต่าง ๆ

กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, cited by Osipow 1973: 84-88) ได้แบ่งช่วงการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะของความคิดฝัน (Fantasy Period) อยู่ในช่วงอายุก่อน 11 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้เป็นการเลือกตามที่ตนเองต้องการเพียงด้านเดียว เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความต้องการที่จะเป็นเหมือนตนเองเป็นผู้ใหญ่ ในระยะนี้เด็กยังไม่มีความสามารถในการประเมินขีดความสามารถของตนเอง ยังไม่คำนึงถึงโอกาสที่จะเป็นไปได้และขอบเขตของความเป็นจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ แต่เป็นการเลือกที่ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนับเป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนาทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับงาน

2. ระยะที่ยังไม่ตกลงใจเลือกอาชีพแน่นอน (Tentative Period) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11 ถึง 17 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มเรียนรู้กว้างไกลมากขึ้น เด็กจะเริ่มรู้สึกและเกิดการยอมรับว่า เขาชอบที่จะทำและทำได้ดีในกิจกรรมบางประเภท เป็นการเริ่มตระหนักถึงความต้องการในการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต การพิจารณาเลือกอาชีพในระยะนี้ยังเป็นการเลือกที่พิจารณาองค์ประกอบเกี่ยวกับตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนเอง โดยมักจะเป็นไปในลักษณะตอบสนองความพึงพอใจในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน และมีได้คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะจำเป็นและข้อจำกัดในอาชีพนั้น ๆ ในระยะนี้สามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ ได้ 4 ชั้นคือ

2.1 การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสนใจ (Interest Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11 ถึง 12 ปี เด็กจะพิจารณาวางแผนโครงการเลือกอาชีพจากความสนใจของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเอง และส่วนมากจะสัมพันธ์กับความต้องการหรือจินตนาการในระยะความคิดฝัน (Fantasy Period)

2.2 การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสามารถของตนเอง (Capacity Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13 ถึง 14 ปี เด็กจะเริ่มประเมินความสามารถของตนเองและพิจารณาเลือกอาชีพโดยใช้ความสนใจและความสามารถของตนเองเป็นหลักในการพิจารณา

2.3 การเลือกอาชีพโดยพิจารณาจากค่านิยม (Value Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15 ปี ถึง 16 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้จะเป็นการพิจารณาจากค่านิยมของเด็ก โดยที่เด็กจะเริ่มสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ตนเองต้องการในชีวิต

2.4 ระยะของการเปลี่ยนแปลง (Transition Stage) เป็นช่วงสุดท้ายของระยะนี้ โดยทั่วไปเด็กจะเริ่มสุขุมขึ้นและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ จากข้อเท็จจริงและตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคม ความสนใจ ความสามารถและค่านิยมของตนเอง เขาจะตระหนักได้ว่า การตัดสินใจของเขาจะเป็นผลต่อเนื่องไปในอนาคตของเขาด้วย ซึ่งในที่สุดเขาจะเริ่มจัดระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ความสามารถทางอาชีพและคุณค่าของอาชีพให้มีความเหมาะสมกับตนและบทบาทเพศของตนได้

3. ระยะของความเป็นจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่ ในระยะนี้บุคคลจะพิจารณาเลือกอาชีพโดยการพิจารณาตนเองและพิจารณาอาชีพประกอบกันตามสภาพของความเป็นจริง และข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น โอกาสที่จะได้เตรียม

การศึกษาเพื่อประกอบอาชีพนั้น ๆ การเลือกอาชีพในระยะนี้จึงมิใช่การเพื่อผันอีกต่อไป แต่เป็นการผสมผสานรวมขอมกันระหว่างความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และค่านิยมของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นไปได้ในสถานการณ์จริง ระยะนี้แบ่งเป็นชั้นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 ระยะของการสำรวจอาชีพ (Exploration Stage) บุคคลจะสำรวจอาชีพต่าง ๆ ว่าอาชีพใดจะเหมาะสมกับเขา โดยคำนึงถึงความสนใจและค่านิยมของตนเอง เพื่อพยายามที่จะตัดสินใจให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น เช่น ลองเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ หรือหาประสบการณ์ในการทำงาน

3.2 ระยะการรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (Crystallization Stage) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป ขึ้นนี้บุคคลพร้อมที่จะเลือกอาชีพ เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ มีความชัดเจน เกิดการยอมรับในความสามารถของตน และได้คำนึงถึงจุดประสงค์ของอาชีพที่ตนจะเลือก เป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก่อนที่จะเตรียมตัวฝึกฝนหาความรู้และประสบการณ์ในอาชีพที่ตนเองเลือก

3.3 ระยะการเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงและหาความชำนาญ (Specification Stage) เป็นการตัดสินใจที่เฉพาะเจาะจงลงไป และเริ่มวางแผนที่จะเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงการตกลงใจกว้าง ๆ ว่าจะประกอบอาชีพด้านใดเท่านั้น ในระยะนี้บุคคลจะหาความรู้เพิ่มเติมและฝึกฝนประสบการณ์เฉพาะอาชีพ ถ้าปรากฏว่างานที่เลือกไว้แล้วนั้นไม่เหมาะสมกับตน บุคคลก็จะไปเข้ารับการฝึกฝนเฉพาะอาชีพด้านใดด้านหนึ่งเพิ่มเติม เป็นการหาความรู้เพื่อเตรียมเลือกอาชีพใหม่ต่อไป

ดังนั้นทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของกินซ์เบิร์ก จึงสรุปได้ว่าการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่ได้พัฒนาต่อเนื่องไปตามช่วงชีวิตของบุคคล โดยบุคคลจะเลือกอาชีพที่สามารถสนองความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเขาให้ได้มากที่สุดประกอบกับการพิจารณาข้อจำกัดต่าง ๆ ค่านิยมของตนเอง และโอกาสที่จะเป็นไปได้ในโลกของงานอาชีพ

นอกจากทฤษฎีอัตมโนทัศน์และทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพแล้ว ยังมีทฤษฎีที่มีความสำคัญและน่าจะเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพก็คือ ทฤษฎีการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล ทฤษฎีนี้ได้มีการศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ ดังมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล

ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพและมีผลต่อความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพนั้น ๆ สัมฤทธิ์ผลในการเรียนก็มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพโดยบุคคลที่มีผลการเรียนดีในแขนงวิชาใด มักจะเลือกอาชีพในแขนงนั้น และบุคคลที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี มีแนวโน้มจะเลือกอาชีพในระดับวิชาชีพ นอกจากนี้ครอบครัวยังมีผลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล โดยที่ลูกบางคนจะเลือกอาชีพตามอาชีพของบิดามารดา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว จะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก (วัชรวิ ทรัพย์มี, 2523:13-15)

ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

จากการศึกษาความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ จะเห็นว่า การตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน ควรเนื่องมาจากตัวประกอบต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงคาดว่า ตัวประกอบสำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา น่าจะเกี่ยวข้องกันกับตัวประกอบต่อไปนี้คือ

สังคมและ เศรษฐกิจ

ครอบครัว

ชุมชนสิ่งแวดล้อม

การศึกษา

เชื้อชาติ

เพศ

สมรรถภาพทางกาย

ค่านิยม

ดังนั้นในตอนนี ผู้วิจัยจึงได้กล่าวรายละเอียดของตัวประกอบต่าง ๆ โดยแยกเป็นด้าน ๆ ดังนี้

สังคมและเศรษฐกิจ วิรุทธ วิเชียรโชติ (2513: 18-24) ได้ศึกษากระบวนการสังคมประกิตกับโครงสร้างของสังคมว่า กระบวนการสังคมประกิตเป็นทั้งการเรียนรู้ การรับเอาแบบแผนของพฤติกรรม ค่านิยม ความรู้สึกต่าง ๆ บุคคลจะเรียนรู้กระบวนการสังคมประกิตมาตั้งแต่เกิด เด็กได้เรียนรู้ความเป็นอยู่ และบทบาทภายในครอบครัว โดยจะเริ่มเรียนรู้จากเรื่องของตนเองออกไปยังบุคคลอื่น ๆ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีวุฒิภาวะมากขึ้น สังคมของเขาก็จะกว้างขวางออกไปอีก ได้ติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ทำให้บทบาทของเขาซับซ้อนมากขึ้น ขณะเดียวกันเขาก็จะนำเอาการเรียนรู้ภายในบ้านซึ่งเป็นรากฐานของเขาไปใช้กับระดับสังคมอื่น ๆ

ปัจจุบันนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และทางด้านวิชาการ ทำให้มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากมาย อาชีพแต่ละอย่างมีลักษณะงานแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะทำให้ความยุ่งยากให้แก่ผู้ที่ต้องการเลือกอาชีพเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปแล้วบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่สามารถจะสนองความต้องการของตน

ครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมอันดับแรกและสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการสร้างค่านิยมให้แก่บุคคล ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่อบรมสั่งสอนพฤติกรรมสังคมให้แก่คนตั้งแต่เกิด ถึงแม้เด็กจะเจริญเติบโตขึ้นก็ยังอาศัยอยู่กับครอบครัว และได้รับการอบรมจากครอบครัวเป็นประจำ แม้แต่จะโตเป็นผู้ใหญ่ และแยกตนไปสร้างครอบครัวใหม่แล้ว ก็ยังมีความผูกพันกับมารดาและสมาชิกในครอบครัวเดิมอยู่ สิ่งใดที่ครอบครัวอบรมสั่งสอนได้ หรือสิ่งใดที่ครอบครัวเรียกร้องย่อมมีผลการปฏิบัติของตนอยู่ไม่มากนักน้อย นอกจากนี้ครอบครัวจะเป็นหน่วยแรกของสังคมที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดประสบการณ์ในการทำงานให้แก่เด็กโดยผ่านทางกระบวนการสังคมประกิต ดังนั้นสิ่งแวดล้อมในครอบครัว สถานภาพของบิดามารดา ตัวอย่างจากบิดามารดาและการอบรมเลี้ยงดู จะมีอิทธิพลต่อความสนใจในอาชีพ และการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนต่อไป (Powel 1963: 375)

ชุมชนสิ่งแวดล้อม การคบหาสมาคมกับเพื่อนในรุ่นเดียวกัน ไม่ว่าจะ เป็นเพื่อนสนิท หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมวัยรุ่น ผลที่เด็กวัยรุ่นได้รับอันหนึ่งก็คือ การเรียนรู้และการยอมรับการกระทำต่าง ๆ จากกิจกรรมเหล่านั้น นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นในสมัยปัจจุบันได้รับความรู้และความคิดจากสื่อมวลชนเป็นอันมาก ในบางกรณีเด็กก็ยอมรับเอาความรู้และความคิดเหล่านั้นไปยึดถือไปปฏิบัติกับตนเอง เช่นในการแต่งกายตามสมัยนิยม การไว้ผม เป็นต้น สื่อมวลชนมักนำความคิดเช่นนี้ออกไปเผยแพร่คนในสังคมโดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น และหนุ่มสาวจะรับเอาความคิดนี้เข้าไว้โดยไม่รู้ตัว ในด้านความรู้และความคิด สื่อมวลชนย่อมมีบทบาทอันสำคัญในการเผยแพร่ความคิดหลาย ๆ อย่าง ถ้าความคิดนั้นสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เขาก็จะติดตามเรื่องราวนั้นมากขึ้น

การศึกษา โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญยิ่งต่อจากครอบครัวในการให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการเข้าสังคมและอาชีพต่าง ๆ Miller และ Form (อ้างถึงใน ศิริบุรินทร์ และคณะ, 2520: 25) กล่าวว่า เด็กย่อมได้รับระบบคุณค่าต่าง ๆ จากโรงเรียนซึ่งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเลือกอาชีพของเด็ก ในบางครั้งคุณค่าซึ่งเราได้เรียนรู้ช่วยการตัดสินใจให้ง่ายขึ้น เช่น การที่เขาเกิดความพยายามวางแผนอนาคต แทนที่จะปล่อยให้ไปตามยถากรรม แต่ในบางครั้งสิ่งนี้อาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ถ้าเขาตั้งความมุ่งหวังไว้สูงเกินไป และขาดคุณลักษณะความสามารถที่เพียงพอ ระบบการศึกษายังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็กอีก กล่าวคือ ช่วยจำกัดวงในการเลือกของเด็กให้แคบเข้า

เชื้อชาติ ในต่างประเทศ เชื้อชาติมีผลต่อการเลือกอาชีพมาก คือ คนผิวดำมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนมากกว่าวัตถุ (Crite, 1969: 570-572) สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2522 ได้ออกบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำได้ 39 อาชีพ เช่น งานกรรมกร งานกลีกรรม งานก่อสร้าง งานแกะสลักไม้ งานเจียรระไน งานตัดผม ฯลฯ (กรมแรงงาน: 2522) ฉะนั้น คนไทยเชื้อชาติอื่น ๆ ไม่สามารถประกอบอาชีพตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาได้

เพศ อาชีพบางอย่างรับบุคคลเข้าทำงานตามเพศที่ต้องการ ฉะนั้นเพศของบุคคลกับความเหมาะสมของงานชนิดต่าง ๆ จึงต้องควบคู่กันไป เช่น อาชีพทหาร ตำรวจ เป็นเพศชายเสียส่วนมาก อาชีพพยาบาลและผดุงครรภ์ก็เป็นเพศหญิง เป็นต้น

สมรรถภาพทางกาย การศึกษาแนวโน้มมุ่งพัฒนาคนและสังคมควบคู่กันไป โดยจะเน้นคุณภาพของคน (คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, 2521: 7) เพราะคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด ประเทศใดที่ละเลยให้ราษฎรไม่มีพลานามัยที่สมบูรณ์ ประเทศนั้นย่อมได้รับความกระทบกระเทือนในเรื่องความมั่นคงของชาติ เพราะสมรรถภาพทางกายเป็นรากฐานเบื้องต้นในการดำรงชีวิต และการประกอบภารกิจในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้สมรรถภาพทางกายจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต และประกอบภารกิจประจำวันของทุกคน บุคคลทุกคนชั้นจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างตนเองให้มีสมรรถภาพทางกายดีตลอดเวลา และถ้าประชาชนพลเมืองไทยทุกคนทุกเพศและทุกวัยมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสมรรถภาพที่จะประกอบกิจการงานใด ๆ ให้ผลผลิตสูงให้แก่ตนเอง แก่ครอบครัวและแก่ประเทศชาติ จะทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงสมบูรณ์ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศอื่น ๆ และท้ายที่สุดความมั่นคงของประเทศจะตามมาอย่างไม่ต้องสงสัย (วรศักดิ์ เฝียรชอบ, 2523: 3)

ค่านิยม กิ้นส์เบิร์ก (Ginzberg, 1951: 71) ได้ศึกษากระบวนการการตัดสินใจเลือกอาชีพ และพบว่าเด็กวัยรุ่นอายุ 15-16 ปี เป็นช่วงที่เด็กได้ตระหนักถึงค่านิยมของตนเอง และสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขา สิ่งที่เขาต้องการคือ เงิน เกียรติ หรือโอกาสในการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้ สัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของเขาในช่วงนี้ เด็กจะเริ่มพิจารณาจากข้อเท็จจริงและตัดสินใจได้เหมาะสมยิ่งขึ้น และ รัช (Ruch, 1953: 67) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของค่านิยมไว้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วค่านิยมจะเกิดจากประสบการณ์ชีวิตแวดล้อมในบ้านของบุคคล เช่น เด็กที่เติบโตขึ้นมาจากครอบครัวที่มีค่านิยมเกี่ยวกับการหาเงิน เด็กก็จะรับเอาค่านิยมของพ่อแม่มาเป็นของตน ซึ่งจะทำให้แสวงหาเงินหรือวัตถุที่ต้องการ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กเติบโตมาจากครอบครัวที่

พ่อแม่ชื่นชมกับการเสียสละและการบริการสังคม เด็กก็จะรับเอาคุณลักษณะแบบนี้มาเป็นของตนด้วย แต่ในกรณีที่ได้กับคนห่างเหินจากพ่อแม่ด้วยเหตุผลใดก็ตาม ย่อมแสวงหาความพอใจและยอมรับเอาค่านิยมของบุคคลที่อยู่ภายนอกครอบครัวมาเป็นของตน นอกจากนี้ อำนวย ทะนิงค์แก (2513: 1-2) กล่าวว่า ค่านิยมของบุคคลหนึ่งย่อมแตกต่างไปจากค่านิยมของบุคคลอื่นไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น การอบรมเลี้ยงดูทางบ้าน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ประสบการณ์ที่ได้รับ สิ่งแวดล้อม การศึกษา ความต้องการและการเรียนรู้ เป็นต้น ค่านิยมเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง และมีบุคลิกภาพเป็นของตนเอง แตกต่างไปจากผู้อื่น ค่านิยมจึงเป็นรากฐานที่ทำให้บุคคลตีค่าสิ่งต่าง ๆ ตามค่านิยมของตนเอง

2. การแนะแนวอาชีพสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ซูเปอร์ (Super, 1972: 7) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเอง และได้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพเพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม และประสบความสำเร็จในอาชีพที่เลือกนั้น สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติ

โครส์ท (Crites, 1969: 21) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพและการปรับตัวในการประกอบอาชีพ

มิลเลอร์ (Miller, 1961: 5) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพ การวางแผนเตรียมตัวประกอบอาชีพ และการประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพ

วารุณี ธนวานิช, (2527: 42) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้รู้จักโลกของอาชีพ เข้าใจอาชีพต่าง ๆ อย่างถูกต้อง รู้แนวทางในการเข้าไปประกอบอาชีพ สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพ เตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ และได้เข้าไปประกอบอาชีพนั้น จนสามารถยังชีพ และสร้างเสริมความก้าวหน้าในอาชีพนั้นได้

สรุปการแนะแนวอาชีพ คือกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเอง รู้ข้อมูลทางอาชีพ สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม รู้จักวางแผนในการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ รู้จักการปรับตัวในการประกอบอาชีพและประสบความสำเร็จในอาชีพที่เลือกตลอดจนสามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติ

รูปแบบของการแนะแนวอาชีพ

เฮย์และฮอปสัน (Hays and Hopson, 1972: 464-465) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการแนะแนวอาชีพว่ามาจากหลักอาชีพศึกษา และหลักพัฒนาการทางอาชีพของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิตซึ่งมีส่วนประกอบดังแสดงในแผนภูมิดังนี้

1. การวางแผนอาชีพและการตัดสินใจ

บุคคลมีความแตกต่างในด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ค่านิยม และทัศนคติ ดังนั้นบุคคลต้องมีความเข้าใจและยอมรับพัฒนาการของตนเอง เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันตลอดชีวิต และอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และศักยภาพส่วนบุคคลมีอิทธิพลในการพัฒนาการทางอาชีพ การวางแผนอาชีพทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. การศึกษา การทำงาน และการใช้เวลาว่าง

บุคคลมีความรู้และทักษะในวิชาการแขนงต่าง ๆ ตามความแตกต่างของอาชีพ บุคคลควรทราบถึงแหล่งการศึกษาหรือแหล่งฝึกหัดงานที่จะนำไปสู่อาชีพ

3. วิถีชีวิต (Life Style) และความพอใจส่วนบุคคล

บุคคลควรตระหนักถึงคุณค่าของการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน อยู่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำงานและสิ่งแวดล้อมของงาน

ไกส์เบอร์ และมัวร์ (Gysbers & Moore, 1981: 58-61) กล่าวถึงรูปแบบของการแนะแนวอาชีพ

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเองและทักษะระหว่างบุคคล บุคคลควรตระหนักถึง

คุณลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ ความสนใจ ความปรารถนา ความถนัด และความสามารถ บุคคลควรเรียนรู้วิธีการที่จะรู้จักตนเอง และวิเคราะห์คุณลักษณะของตนเอง เพื่อการตัดสินใจและการวางแผนอาชีพ รวมทั้งมีการยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่น

2. บทบาทในชีวิต สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ บุคคลควรมีความรู้ความเข้าใจ

ในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตนเอง สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต รวมทั้งความเข้าใจในสภาพสังคมที่ตนอาศัยอยู่ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล

3. การวางแผนอาชีพ บุคคลควรมีความรู้เกี่ยวกับทักษะในการตัดสินใจ สามารถ

นำข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลทางอาชีพมาร่วมพิจารณาในการตัดสินใจ และการวางแผนอาชีพในอนาคตของตน

วัชร ทรัพย์มี, (2521: 3-4) ได้เสนอหลักการดำเนินการแนะแนวอาชีพให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรมียึดหลักการดังนี้

1. การแนะแนวอาชีพเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

การแนะแนวอาชีพมีหลักการที่จะช่วยให้บุคคลเลือกอาชีพและประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ฉะนั้น นักแนะแนวจำเป็นต้องรู้จักผู้รับบริการแต่ละคน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลต่าง ๆ เป็นต้นว่า ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกลักษณะและสุขภาพ ฐานะเศรษฐกิจสังคม โดยมีกลวิธีศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี เป็นต้นว่า ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ ใช้แบบทดสอบ วัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ความถนัด ความสนใจ หรือใช้แบบสอบถามต่าง ๆ และไม่ใช่เพียงแต่นักแนะแนวจะรู้จักผู้รับบริการเท่านั้น แต่ต้องช่วยให้ผู้รับบริการรู้จักและยอมรับตนเองด้วย

2. การแนะแนวอาชีพยึดหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

นักแนะแนวตระหนักในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการที่จะเลือกอาชีพของตนเอง นักแนะแนวจะเป็นผู้ช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง และอาชีพดีชิ้น เพื่อผู้รับบริการจะได้ตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักแนะแนวจะไม่เป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจให้แก่ผู้บริการ

3. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

การที่บุคคลจะเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมเป็นกระบวนการพัฒนาการโดยขึ้นกับระดับวุฒิภาวะของบุคคล เนื่องจากการที่จะเลือกอาชีพได้นั้น บุคคลจะต้องมีความสามารถในการใช้วิจารณญาณตัดสินใจ โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตนเองและวิเคราะห์อาชีพประกอบกัน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย ๆ ในช่วงเวลาอันสั้น ฉะนั้นการแนะแนวอาชีพต้องมีการวางโครงการระยะยาวโดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา และจะต้องจัดดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นขั้น ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย

4. การแนะนำอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชน

การแนะนำอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชน เนื่องจากอาชีพใหม่ ๆ มีเพิ่มขึ้น ฉะนั้นเยาวชนควรมีโอกาสได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอาชีพเหล่านั้น ตลอดจนสามารถที่จะวินิจฉัยเคราะห์ว่างโครงการประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งการแนะนำอาชีพจะสนองความต้องการนี้ได้เป็นอย่างดี

5. ผู้ทำหน้าที่แนะนำอาชีพจะต้องมีคุณสมบัติของนักแนะแนวที่ดี และได้รับการฝึกอบรมมาทางการแนะแนวโดยเฉพาะ

สรุปรูปแบบของการแนะนำอาชีพ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในตนเอง บุคคลควรมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง เกี่ยวกับความสนใจ ความต้องการ ความถนัด ความสามารถ และค่านิยมในอาชีพของตน
 2. ความรู้ความเข้าใจในโลกกว้างทางการศึกษาและอาชีพ บุคคลควรมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อ และแนวทางประกอบอาชีพ ลักษณะงานอาชีพโดยทั่วไป หรือแหล่งฝึกงานที่จะนำไปสู่อาชีพแขนงต่าง ๆ รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่าในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน
 3. การวางแผนอาชีพ บุคคลควรมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ สามารถนำข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลทางอาชีพมาพิจารณาาร่วมกัน รวมทั้งมีการวางแผนเข้าสู่อาชีพในอนาคตของตนด้วย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพกับการแนะนำอาชีพ

อาภา ถนัดช่าง, (2529: 22-23) ได้กล่าวไว้ว่า การแนะนำอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การช่วยบุคคลให้

1. รู้จักตนเองว่าตนมีความถนัด มีความสนใจ มีความสามารถและบุคลิกภาพเป็นเช่นไร จะได้เลือกงานได้ถูกต้อง

2. รู้จักข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและแจ่มแจ้งว่าอาชีพต่าง ๆ มีลักษณะอย่างไร ต้องการคนที่มีคุณสมบัติอย่างไร ต้องอาศัยปัจจัยอะไรบ้าง และมีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพ
3. รู้จักตัดสินใจเลือกอาชีพเหมาะสมแก่ตน โดยพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ ทั้งด้านคุณสมบัติของตนเองและความต้องการด้านกำลังคนในอาชีพนั้น ๆ
4. ได้มีโอกาสศึกษา ฝึกฝน อบรม หรือมีประสบการณ์ตรงในอาชีพนั้น ๆ ตามความเหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ทันที หรือในบางกรณี เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานและเป็นการเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพในอนาคตโดยมีการศึกษาฝึกฝนเพิ่มเติม
5. มีงานทำหลังจากสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะ เป็นอาชีพอิสระหรืออาชีพรับจ้างแล้วแต่กรณี
6. ได้รับการดูแลติดตามผลหลังจากที่จบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพแล้วว่า บุคคลนั้น ๆ มีความสามารถเหมาะสมแก่งานเพียงใด สามารถปรับตัวเข้ากับงานได้หรือไม่ได้ ทำงานตรงกับความรู้ความสามารถหรือไม่เพียงไร ควรมีการแก้ไขหรือปรับปรุงในด้านใดบ้าง ทั้งนี้ควรมีโครงการต่อเนื่องในการเพิ่มพูนความรู้ในระหว่างปฏิบัติการ (In-Service Training) ด้วยถ้าทำได้

นอกจากนี้ บังอร เอี่ยมรอด (2529: 52-53) ได้กล่าวถึงการจัดบริการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เริ่มตั้งแต่การให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง การให้นักเรียนได้รู้จักข้อมูล และการให้นักเรียนได้รู้จักการเตรียมตัวที่จะเข้าสู่โลกของงาน

การให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง ก็คือ การให้นักเรียนได้รู้ถึงความถนัด ความสนใจ ความสามารถ จุดเด่น ค่านิยม ตลอดจนลักษณะนิสัย หรือบุคลิกของตนโดยทั่วไปว่าเป็นอย่างไร ซึ่งการจะให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองนั้น ก็มีวิธีการหลายอย่าง เช่น การให้นักเรียนทำแบบทดสอบต่าง ๆ หรือครุอาจทำขึ้นใช้เองง่าย ๆ เพื่อสำรวจความสนใจ ความสามารถ จุดเด่นหรือบุคลิกภาพของนักเรียนในห้อง การจัดกิจกรรมแนะแนวต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการรู้จักตนเอง อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมแนะแนว

1 คาบในห้องเรียน หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียน เช่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียน ได้ทดลองปฏิบัติจริง โดยการพานักเรียนไปรู้จักงานในอาชีพต่าง ๆ และให้ทดลองปฏิบัติ ลักษณะหนึ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไปหลาย ๆ อาชีพ นักเรียนก็จะรู้จักตนเองมากขึ้นว่า ตนนั้นมี บุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร กิจกรรมการจัดตลาดนัดในโรงเรียนก็มีส่วนช่วยทำให้นักเรียน ได้ รู้จักตนเองดีขึ้น เพราะนักเรียนบางคนพอใจและชอบงานทางด้านประชาสัมพันธ์ แต่เมื่อ โรงเรียนจัดกิจกรรมให้ปฏิบัติจริงจึงรู้ว่าไม่เหมาะกับตนเอง

จากคำกล่าวของอาภา ถนัดช่าง และบังอร เอี่ยมรอด พอจะมองเห็นได้ว่า ขั้นตอนแรกของการแนะแนวอาชีพ คือการให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง ได้รู้จักข้อมูลทางอาชีพ มีทัศนคติที่ดี ซึ่งการสำนึกหรือตระหนักรู้ในอาชีพ ก็เป็นการนึกคิดของนักเรียนที่มีต่ออาชีพ การนึกคิดถึงอาชีพก็เป็นการทำให้นักเรียนได้รู้จักมองตนเองกับอาชีพเช่นกัน ดังนั้น การตระหนักรู้ในอาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งและส่วนที่สำคัญของการแนะแนวอาชีพ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยด้านการตระหนักรู้ในอาชีพยังไม่มีในประเทศไทย แต่ความสนใจในอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการด้านอาชีพ และพัฒนาการด้านอาชีพก็เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักรู้ในอาชีพด้วย ผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านอาชีพดังนี้

นิมพ์ พร้อมถกล (2522) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพ โดยใช้แบบสำรวจ ความพอใจในอาชีพของฮอลแลนด์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 565 คน จาก โรงเรียนรัฐบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่บิดามารดามีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันสนใจในอาชีพไม่แตกต่างกัน

ซอทิพย์ ราศรีเกรียงไกร (2523) ได้ศึกษาความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการ
ศึกษาและอาชีพของบุตร พบว่าอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการ
ศึกษาและอาชีพของบุตร กล่าวคือ บิดาที่มีอาชีพวิชาชีพ และอาชีพที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่
มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรชายและบุตรหญิงจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า
ขึ้นไปและมุ่งหวังให้บุตรมีวิชาชีพและอาชีพที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่บิดาที่มีอาชีพค้าขาย ให้
บริการ กรรมกร รับจ้าง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับ
อาชีวศึกษา และมุ่งหวังให้บุตรมีอาชีพรับราชการ และทำงานในสำนักงาน

มารศรี กองเกตุ (2524) ได้ศึกษาผลของอาชีพของบิดามารดาที่มีต่อการเลือก
อาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 อายุระหว่าง 14 ถึง 18 ปี จำนวน 314 คน เป็นเพศชาย 136 คน
เพศหญิง 205 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของ
จอห์น แอล ฮอลแลนด์ พบว่าอาชีพของบิดามารดาไม่มีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของ
นักเรียน ไม่ว่าบิดามารดาของนักเรียนจะมีอาชีพประเภทใดก็ตาม นักเรียนจะให้ความสนใจ
งานวิทยาศาสตร์ และเทคนิคมากที่สุด ส่วนอาชีพประเภทงานจัดการและค้าขายซึ่งเป็นอาชีพ
ที่บิดามารดาของนักเรียนประกอบอาชีพมากเป็นอันดับสองนั้น นักเรียนจะให้ความสนใจงาน
อาชีพประเภทงานจัดการ และค้าขายน้อยที่สุด

อรอนงค์ แจ่มผล (2525) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกันของวุฒิภาวะทาง
อาชีพ ความสนใจในอาชีพ สัมฤทธิผลทางการเรียน กับการตัดสินใจเลือกอาชีพของนิสิต
นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ จำนวน 453 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสำรวจวุฒิภาวะ
ทางอาชีพ มาตรฐานทัศนคติของไครท์ (John O Crites) แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ
ของ Andrew kobal, J. Wayne Wrihstone and Karl R, Kunze และแบบสำรวจ
การตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น พบว่าสัมฤทธิผลทางการเรียนไม่มีสหสัมพันธ์กับ
ความสนใจในอาชีพและการตัดสินใจเลือกอาชีพ

นิภา วัฒนเวทิน (2529) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาคใต้ โดยจำแนกตามตัวแปรด้าน เพศ ระดับชั้นเรียน ระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา และระดับรายได้ของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1195 คน และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1040 คน ผลการสำรวจแสดงว่า ไม่ว่าจำแนกตามตัวแปรด้านใดก็ตาม นักเรียนชายและนักเรียนหญิงทั้งสองระดับชั้นเรียนสนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุด

อนงค์ สกลคู (2529) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจำแนกตามตัวแปรด้าน เพศ ระดับชั้นเรียน ระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดาและระดับรายได้ของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 902 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 828 คน ผลการสำรวจแสดงว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งเพศชายและเพศหญิง สนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุด และนักเรียนที่มีระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ระดับการศึกษาของบิดามารดา และระดับรายได้ของบิดามารดาในระดับต่ำ ปานกลาง และสูง สนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุด นอกจากนี้ไม่ว่าบิดามารดาของนักเรียนจะประกอบอาชีพในหมวดอาชีพใดก็ตาม นักเรียนได้ให้ความสนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุดเช่นกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1973 ลอเรนซ์ อี. เคอร์รี่ (Lawrence E. Currie, 1973: 7119-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ พัฒนาการทางอาชีพ และการตอบสนองต่ออาชีพของวัยรุ่นที่มีเชื้อชาติ การศึกษา และภูมิหลังทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน การศึกษาในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำให้เกิดโครงสร้างของการตระหนักรู้ในอาชีพ และแสดง

ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพ พัฒนาการทางอาชีพ (วุฒิภาวะทางอาชีพ) และรูปแบบของการตอบสนองต่ออาชีพของวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ Vocational Awareness Index (VAI), Attitude Scale of the Vocational Development Inventory ซึ่งสร้างโดย Crites ในปี ค.ศ. 1965, Inventory of Occupational Preference (IOP) ซึ่งสร้างโดย Salamone ปี 1972 และ Vocational Preference Inventory (VPI) ซึ่งสร้างโดย Holland ปี 1965 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วยวัยรุ่นที่มีอายุในระหว่าง 14-21 ปี มี 5 กลุ่ม คือ

วัยรุ่นจากชนชั้นต่ำ	138 คน	คนชั้นกลาง	232 คน	
วัยรุ่นในโรงเรียน	340 คน	นอกโรงเรียน	30 คน	
วัยรุ่นที่อยู่ในเมือง	202 คน	นอกเมือง	86 คน	ชนบท 82 คน
วัยรุ่นที่ไม่ใช่ผิวขาว	77 คน	ผิวขาว	293 คน	
วัยรุ่นชาย	177 คน	หญิง	193 คน	

ผลการวิจัย แสดงว่า

1. วัยรุ่นที่มาจากชนชั้นกลาง มีพัฒนาการทางอาชีพ และการตระหนักรู้ในอาชีพ สูงกว่าวัยรุ่นที่มาจากชนชั้นต่ำ
2. วัยรุ่นที่อยู่ในโรงเรียนมีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่นอกโรงเรียน
3. วัยรุ่นที่อยู่ในชนบทจะมีการตระหนักรู้ในอาชีพมากกว่าเด็กที่อยู่ในเมือง
4. วัยรุ่นที่อยู่นอกเมืองและชนบทมีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง
5. วัยรุ่นผิวขาวมีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่ไม่ใช่ผิวขาว
6. วัยรุ่นหญิงมีการตระหนักรู้ในอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นชาย จากการใช้แบบสำรวจ การตระหนักรู้ในอาชีพ และมีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงกว่าด้วย
7. จากแบบสำรวจ Inventory of Occupational Preference (IOP) พบว่า เพศชายให้ความสนใจกับงานนอกสำนักงาน ส่วนเพศหญิงให้ความสนใจงานด้านบริการ สังคมและงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ในปี ค.ศ. 1975 แฟรงกลิน รอส ฟรีแลนด์ (Franklin Ross Freeland, 1975: 1941-A) ได้ศึกษาเรื่องโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพ โอกาสในการเลือกอาชีพจริง ๆ และผลของโปรแกรมต่อนักเรียนปีสุดท้ายของโรงเรียนมัธยมนาวาโจ จุดประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประการคือ ศึกษาความต้องการของนายจ้างในบริษัท Shiprock ในปี 1976 ศึกษาโอกาสที่จะเข้าทำงานในบริษัท Shiprock และเข้าสู่โลกของตลาดแรงงาน และประการสุดท้าย คือ ศึกษาถึงผลของโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพที่มีส่วนให้นักเรียนในโรงเรียน Navajo จำนวน 115 คน เฉพาะในส่วนของนักเรียน ปรากฏว่า โปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพทำให้นักเรียนได้ทราบถึงโอกาสในการเข้าสู่อาชีพของบริษัทและตลาดแรงงาน แต่โปรแกรมนี้ไม่มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงความต้องการในการประกอบอาชีพของตนเอง และมีข้อเสนอแนะว่า โปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพ ควรประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ในอาชีพ การสำรวจอาชีพ ประเภทและแนวทางของอาชีพต่าง ๆ การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ ทางเข้าสู่อาชีพ และการกำหนดแนวทางการประเมินอาชีพ

ต่อมาได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพอีกใน ปี ค.ศ. 1976 คือ แนซี บี. ซิสกา (Nancy B. Sisca, 1976: 7220-A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมอาชีพศึกษาที่มีผลต่อการตระหนักรู้ในอาชีพของเด็กชาวอเมริกันและเม็กซิกันที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จุดประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้คือ แสดงให้เห็นถึงผลที่ได้จากโปรแกรมอาชีพศึกษาที่มีต่อการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในปี ค.ศ. 1974 - 1975 จาก L.A City Unified School District 4 โรงเรียน มีนักเรียน 553 คน และครูจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ Career Awareness Inventory (CAI) ซึ่งมีอยู่ 7 หัวข้อ ใช้สำหรับนักเรียน ส่วนครูตอบแบบสอบถามอาชีพศึกษา (Career Education) และโลกของงาน (World of Work) ผลของการศึกษาแสดงว่า โปรแกรมอาชีพศึกษาไม่ได้เพิ่มการตระหนักรู้ในอาชีพให้แก่นักเรียน และจากการตอบแบบสอบถามของครูแสดงว่าวัสดุอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและกลวิธีในการสอนเป็นเครื่องสนับสนุนการศึกษาในด้านอาชีพของนักเรียน

ปี ค.ศ. 1978 จูดีธ มาเกอร์ริท นาช (Judith Marguerite Nash, 1978: 2052-A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน ประถมศึกษา เพื่อที่จะหาผลสรุปของโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพที่มีต่อนักเรียน ชั้นประถมศึกษาในระดับ 2-6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนจาก 4 โรงเรียน ใน Fairfax County รัฐ Virginia จำนวน 270 คน ซึ่งศึกษาอยู่ในระดับ 2-6 กลุ่มควบคุมมีจำนวน 90 คนที่มีสภาพสังคมเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน กลุ่มควบคุมนี้ ไม่ได้ผ่าน โปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ Quantitative-qualitative job Recall (QQJR), Occupational Cluster Sort (OCS) และ Career Awareness Inventory (CAI) ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่ผ่าน โปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพนั้น นักเรียนหญิงจะทำคะแนนได้สูงกว่านักเรียนชาย และการ เข้าร่วมในโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพนั้น มีผลอย่างมากต่อพัฒนาการทางด้าน พุทธินิสัยมากกว่าพัฒนาการทางด้านจิตนิสัย

ในปี ค.ศ. 1984 อลิซ มอส ดิกเคนส์ (Alice Moss Dickens, 1984: 2502-A) ได้ศึกษาการตระหนักรู้ในอาชีพต่อผลของโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพที่มี โครงสร้างต่าง ๆ กันของนักเรียนที่อยู่ในเมือง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็น นักเรียนระดับ 3 และระดับ 4 จาก 3 โรงเรียนใน Newark รัฐ Newjersey จำนวน 112 คน นักเรียนในแต่ละโรงเรียนจะได้รับการสอนเรื่องการตระหนักรู้ในอาชีพ ด้วยโครงสร้างที่ต่างกัน นักเรียนจะต้องสอบทั้ง Pre-test และ Post-test ในเรื่องการ ตระหนักรู้ในอาชีพ และอัตมโนทัศน์ แบบสำรวจที่ใช้คือ Career Awareness Inventory และ The Martinek-Zaichkowsky Self-Concept Scale for Children ผลของ การศึกษาแสดงว่า ระดับของการตระหนักรู้ในอาชีพไม่ได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของโปรแกรม ที่ต่างกัน และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงในเรื่องการตระหนักรู้ในอาชีพ และอัตมโนทัศน์

จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว จะพบว่าการศึกษาวิจัยในประเทศ
ส่วนใหญ่แล้วจะศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งความ
สนใจเป็นจุดหนึ่งที่จะนำไปสู่การเลือกอาชีพ สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศนั้น จะเน้นที่ผล
ของโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาชีพ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดได้ทำการวิจัย
เกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพ
ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกอาชีพ จึงได้ทำการวิเคราะห์หาตัวประกอบของการตระหนักรู้ในอาชีพ
ซึ่งคาดว่าตัวประกอบที่พบจะอยู่ใน 8 ตัวประกอบนี้คือ สังคมและเศรษฐกิจ ครอบครัว ชุมชน
สิ่งแวดล้อม การศึกษา เชื้อชาติ เพศ สมรรถภาพทางกาย และค่านิยม

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย